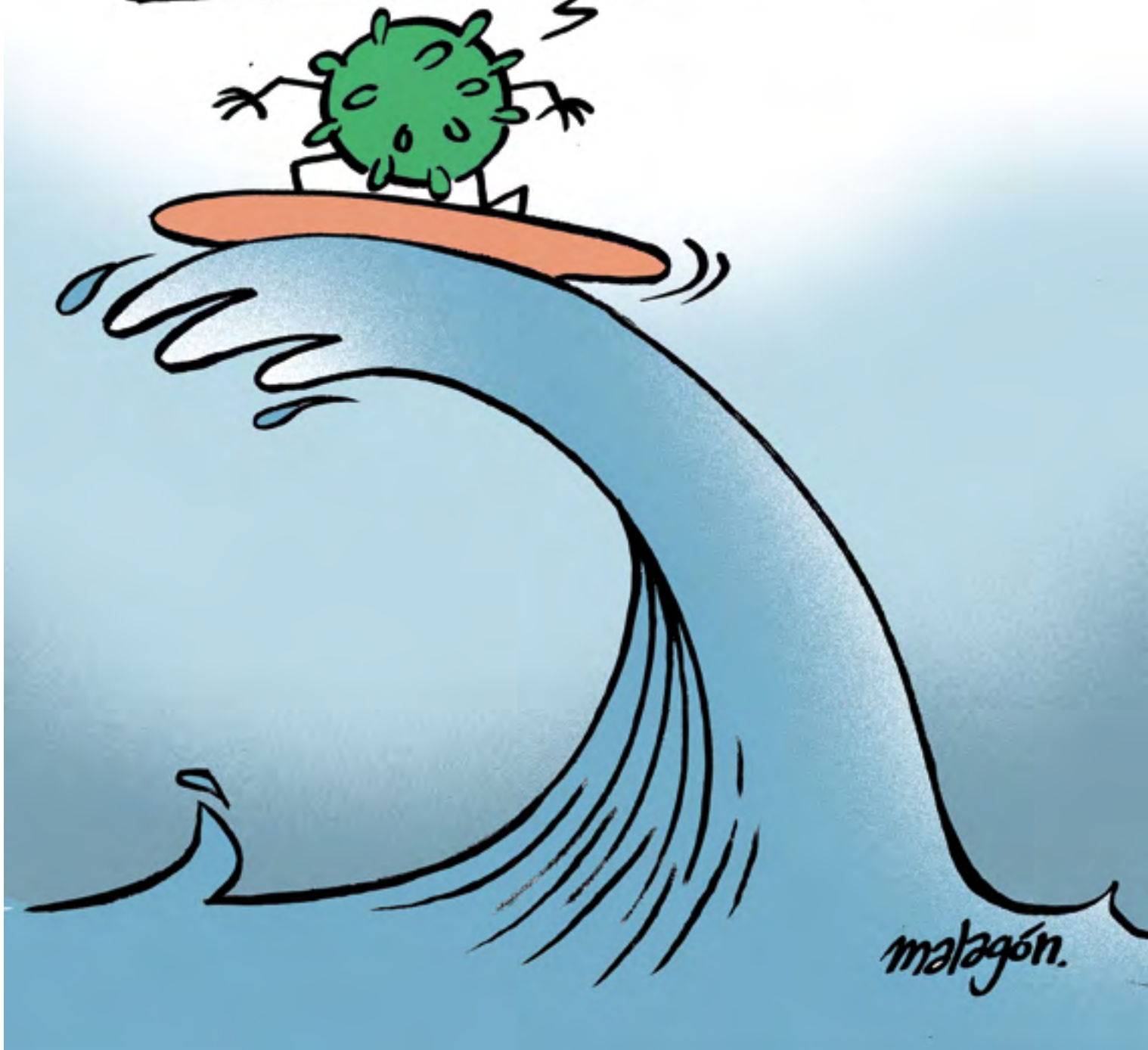

SEGUNDA OLA

♪ ¡¡ RESÍSTIRE ... !! ♪

DE TSUNAMIS, ONES, QUIXOTS I KO-VID

Les metàfores de la pandèmia a través de les vinyetes

LAURA FILARDO-LLAMAS

Diversos estudis mostren la important funció de les metàfores en la comunicació sanitària i pública. Amb l'arribada de la pandèmia per la COVID-19, s'han activat no sols marcs habituals, com el de la guerra, sinó un ús creatiu de les metàfores, particularment rellevant en el cas dels vinyetistes. En aquest article es presenta una visió de diferents metàfores utilitzades en vinyetes, tant en espanyol com en anglès, amb l'objectiu no sols de recopilar diferents usos metafòrics sinó també de reflexionar sobre la funció avaluativa de la metàfora i com aquesta contribueix a reflectir diferents visions de la realitat. Els exemples recollits només mostren com es legitimen o deslegitimen determinades accions socials i polítiques, i també que aquests usos apellen amb freqüència a determinats coneixements contextuais.

Paraules clau: metàfora, COVID-19, vinyetes, anàlisi del discurs, constructes.

■ QUÈ SÓN LES METÀFORES I PER QUÈ LES UTILITZEM?

Al llarg de la pandèmia per COVID-19, ha estat freqüent trobar en els mitjans de comunicació diferents usos lingüístics que han sorgit per a descriure i explicar una malaltia fins ara desconeguda. L'aparició d'expressions com ara «lluitar contra el virus», «entrar en la desescalada», «guardar la distància social» o «hibernar l'economia» és resultat de l'ús de metàfores, que es defineixen com a mecanismes cognitius que permeten comprendre i explicar la realitat en establir correspondències entre dos dominis conceptuals (Lakoff i Johnson, 1980). Les metàfores funcionen com una fotografia de la realitat, ja que a través d'aquestes correspondències no sols veiem el món, sinó que mostren també un enquadrament i posicionament específic de la persona parlant, o fotògrafa, i poden ser interpretades de diverses maneres pels qui les veuen o escolten. Les metàfores, per tant, a més del seu valor

«Les metàfores funcionen com una fotografia de la realitat, ja que mostren un enquadrament i posicionament específic de la persona parlant»

explicatiu, comporten també una càrrega ideològica clara i són fàcilment manipulables.

Podem veure com funciona una metàfora, per exemple, en la descripció de la pandèmia per part de representants públics, com la que va realitzar el president del Govern espanyol quan la va qualificar d'una «guerra contra un enemic criminal que arrabassa vides» (Sánchez, 2020). La paraula *guerra* hi activa un marc cognitiu que es basa en la violència i l'oposició entre dos participants fonamentals: el virus –el qual es caracteritza com l'enemic que cal batre– i la societat que lluita per combatre'l. Aquesta conceptualització de la societat com un exèrcit o soldats es pot reelaborar en funció de les diferents necessitats comunicatives, de tal manera que s'emfatitze, o perfile, els treballadors sanitaris com l'exèrcit que lluita contra el virus –«tots ells treballen units per a guanyar la guerra al virus amb els nostres més de 350.000 professionals del Sistema Nacional de Salut» (Sánchez, 2020)– o a la societat

L'anàlisi de les vinyetes recollit en aquest text mostra la gran creativitat metafòrica, que es veu exemplificada en l'ús d'imatges com ara ones, tsunamis, ocells o virus antropomorfitzats. En la imatge de l'esquerra, vinyeta de Malagón, publicada en el periòdic *20 minutos* el passat 28 de juliol de 2020.

en el seu conjunt: «en aquesta guerra irregular i estranya que ens ha tocat viure o lluitar, tots som soldats» (Villarroya, 2020). Les correspondències que s'estableixen entre la guerra i la pandèmia de la COVID-19 no són casuals i generen una estructuració conceptual subjectiva en la qual es perfilen determinats components (Semino, 2008): l'existència d'una oposició entre l'enemic (el virus) i els qui lluiten en contra (la societat o els treballadors essencials), els mitjans (neteja i distància física) o absència d'aquest per a participar en la batalla, així com la perillositat del virus (i, per extensió, els seus portadors) i la responsabilitat individual. La reflexió sobre l'ús del marc bèl·lic en l'àmbit acadèmic, encapçalada per la iniciativa col·laborativa #ReframeCovid (Olza, 2020), i el mediàtic (Garrido Díaz, 2020; Tisdall, 2020) mostra que l'ús de la metàfora no és innocu, sinó que a més té uns clars efectes ideològics i emocionals (Flusberg, Matlock i Thibodeau, 2018).

■ EXPLICANT LA PANDÈMIA: METÀFORES I VINYETES

Partint de la utilitat de la metàfora com a mecanisme d'estructuració conceptual, podem assenyalar que diversos aspectes de la metàfora es poden emfatitzar en funció de les necessitats comunicatives de cada moment. Si bé el tractament discursiu de la COVID-19 pot centrar-se en diferents elements (Filardo-Llamas, 2020a; 2020b), un dels aspectes rellevants és l'ús de la metàfora per a construir i avaluar discursivament les accions de participants socials i polítics. Dins d'aquests participants podem incloure no sols la caracterització del virus (què és i com es reproduceix), sinó també una descripció dels diferents grups socials que s'enfronten a la malaltia, tant per ser portadors del virus com per intentar erradicar-lo, i dels diversos actors polítics que decideixen sobre la gestió de la pandèmia.

Si bé la crítica a l'ús del llenguatge bèl·lic esmentada amb anterioritat ha abordat fonamentalment com els actors polítics han explicat la pandèmia a la societat, alguns dels usos més creatius de metàfores alternatives recollides en la base de dades col·laborativa #ReframeCovid (Olza, 2020) provenen d'altres fonts. Entre aquestes són particularment interessants les vinyetes, que es poden entendre com la resposta visual i amb freqüència humorística a l'actualitat. A través de l'humor, en aquestes vinyetes es mostra no sols la realitat del virus sinó també una avaluació de la gestió política de la pandèmia. Diversos estudis relacionats amb l'ús metafòric en les vinyetes han explorat aquesta capacitat avaluativa (Domínguez, 2014; 2015) en la qual influeixen el posicionament de l'autor i també el coneixement compartit amb la seua audiència. Moltes d'aquestes

Figura 1. En la vinyeta de Elizabeth McNair, publicada en *The New Yorker* l'11 de maig de 2020, el virus apareix conceptualitzat com un ocell depredador disposat a menjar-se els cucs quan isquen de sa casa.

vinyetes són accessibles en grans bases de dades disponibles en Internet o en publicacions impreses, tant de caràcter informatiu com d'opinió. Les vinyetes, a més, són interessants des del punt de vista comunicatiu pel seu caràcter multimodal, ja que la metàfora no sols s'evoa a través de la paraula sinó també mitjançant la relació entre aquesta i la imatge (Forceville 2020; Forceville i Urios-Aparicio 2009).

Amb la finalitat de recollir exemples que permeten explicar diferents usos metafòrics, s'ha acudit a diverses fonts. Per als exemples en llengua anglesa, s'han realitzat cerques en les bases de dades Politicalcartoons i Cagle.com, principalment. Aquestes cerques s'han articulat entorn de dos paràmetres: COVID-19 i marcs metafòrics ja presents en la col·lecció #ReframeCovid (Olza, 2020), de la qual també s'han obtingut alguns exemples. Als resultats obtinguts s'han afegit il·lustracions de les publicacions *The New Yorker*, principalment perquè observacions informals mostraven que els vinyetistes amb freqüència han activat marcs metafòrics de manera molt creativa, i *China Daily*, en un intent de recopilar vinyetes no produïdes en el context occidental. Per als exemples en espanyol, s'han estudiat vinyetes d'*El Diario*, *ABC* i *El Mundo* principalment. La cerca s'ha completat amb algunes referències obtingudes en el cercador d'imatges de Google amb la combinació de paraules «COVID-19 + marcs metafòrics específics».

■ METÀFORA I POLÍTICA, LA POLARITZACIÓ DE LA PANDÈMIA

Si bé el marc bèl·lic de la guerra ha amerat part de la comunicació pública sobre la pandèmia tant en l'àmbit polític (Ceccarelli, 2020) com en algunes xarxes socials (Wicke i Bolognesi, 2020), s'observa també una variada creativitat metafòrica en les vinyetes polítiques, tant per a descriure el virus com el progrés de la pandèmia i els diferents actors socials.

Un ús freqüent de la metàfora en les vinyetes consisteix en la visibilització del virus mitjançant la seua equiparació a una persona, un animal, una força de la naturalesa o fins i tot un monstre o alienígena (Llopis-García 2020b). Així s'emfatitza la seua existència i perillositat, alhora que es critiquen diferents comportaments socials i es (des)legitimen algunes decisions polítiques. A tall d'exemple, assenyallem la conceptualització del virus com un ocell depredador (figura 1) disposat a menjar-se els cucs quan isquen de sa casa (Elizabeth McNair, *The New Yorker*, 11/05/2020) acompanyats del comentari «els experts diuen que és segur eixir de nou» que no sols contribueix a assenyalar l'encara existent perillositat del virus –dotant de visibilitat gràfica un virus invisible– sinó que, implícitament, critica l'obertura dels confinaments. En el context espanyol, és habitual que el

«La paraula guerra activa un marc cognitiu que es basa en la violència i l'oposició entre dos participants fonamentals: el virus i la societat que lluita contra ell»

virus aparega personalitzat i en un diàleg amb altres virus, celebrant la possibilitat d'expandir-se gràcies a alguns comportaments com les protestes i cassolades del mes de maig contra la gestió de la pandèmia (Martí, 2020).

La metàfora forma part de l'estructura narrativa de la vinyeta, però a més la seua interpretació està determinada pel context, com es veu, per exemple, en la vinyeta publicada per Puebla en *ABC* en la qual un virus disfressat de persona passa lliurement el control de seguretat d'un aeroport (figura 2). El text d'aquesta vinyeta té una doble funció: d'una banda, estableix un ancoratge contextual a través de la paraula *Barajas*, nom de l'aeroport més gran del país, que a més genera un posicionament de l'autor i critica l'obertura de les fronteres a Espanya. D'altra banda, la interacció multimodal entre la representació metafòrica del virus com una persona i el text de la vinyeta –«tot controlat»– evocant tant el «control» aeroportuari i la resposta de les autoritats davant la possible propagació del virus

en aquests espais com, gràcies a la polisèmia d'aquesta paraula, també funcionen com a estímul que activa l'avaluació cognitiva i emocions del receptor de la vinyeta: el significat del text s'entén com a irònic, ja que el virus entra al país i per tant no hi ha res controlat, emfatitzant així la crítica de les decisions polítiques.

Es poden trobar també exemples en els quals s'activa el marc de la naturalesa per a deslegitimar les accions polítiques. Aquest és el cas d'una vinyeta de Grame MacKay en la qual es critica la inactivitat d'un govern que demana als ciutadans que es llaven les mans i mantinguen les distàncies, sense percebre l'arribada de dos tsunamis, amb el nom de COVID-19 i recessió, que van en direcció a una ciutat, en la qual oneja la bandera del Canadà, i que serà arrasada (*The Hamilton Spectator*, 11/03/2020). Aquesta vinyeta s'ha adaptat a diferents contextos, com França, Israel o el Regne Unit, i mostra no sols la ubiqüitat d'aquesta metàfora, almenys en el context occidental, sinó que la interpretació d'aquesta depèn del context en què es produeix i les marques co-textuals—la bandera canviant en aquest cas— que permeten interpretar-la.

Encara que les referències a les ones i tsunamis són habituals per a descriure l'activitat política de Donald Trump (Daryl Cagle, 28/03/2020; John Cuneo, *The New Yorker*, 8/07/2020), és particularment interessant l'equiparació entre la COVID-19 i un volcà

Figura 2. Un ús freqüent de la metàfora en les vinyetes consisteix en la visibilització del virus mitjançant la seua equiparació amb una persona, un animal, una força de la naturalesa o fins i tot un monstre o un alienígena. Així s'emfatitza la seua existència i perillositat. A dalt, vinyeta de Puebla titulada «Barajas. Todo controlado», publicada en el diari *ABC* el 13 de juliol de 2020.

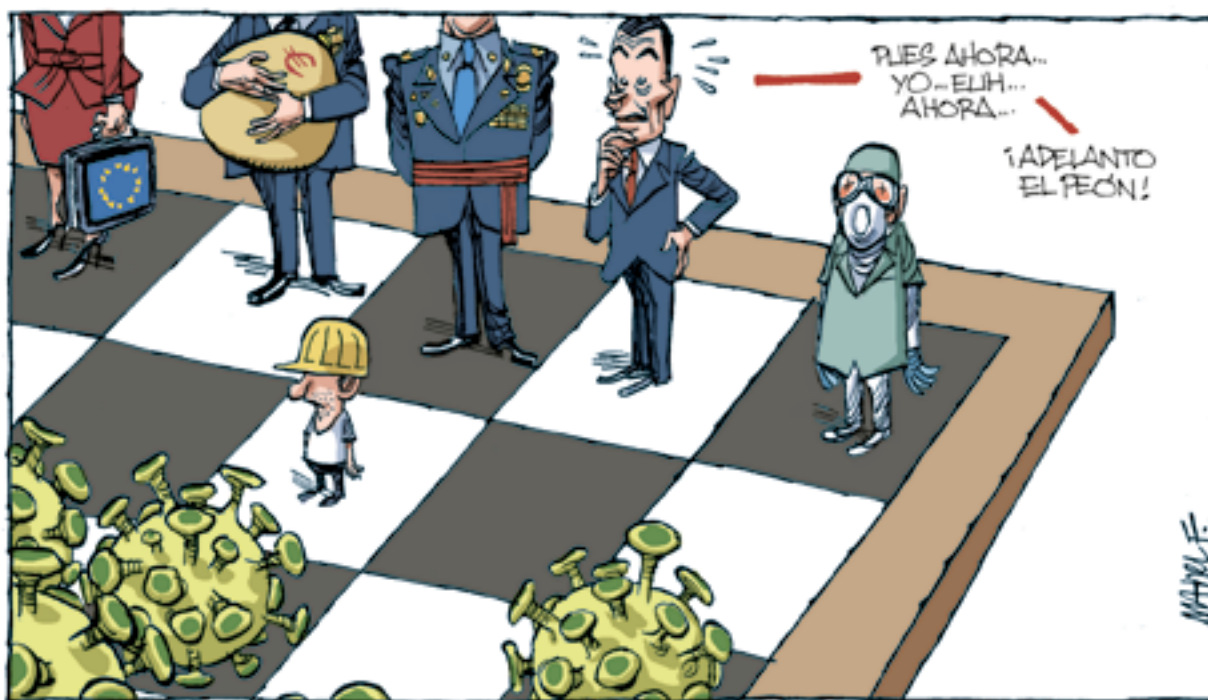

Figura 3. Les crítiques a la gestió política s'observen en la descripció metafòrica de la pandèmia com una partida d'escacs en la qual els sanitaris i treballadors essencials són els peons als quals se sacrifica perquè sobrevisquen a la resta de peces: polítics, exèrcit i Unió Europea. Vinyeta publicada per Manel Fontdevila en *El Diario*, el 10 d'abril de 2020.

que trobem en una vinyeta de Drew Sheneman (*Tribune*, 29/03/2020). S'hi veu Donald Trump empentant una anciana cap al cràter d'un volcà en erupció. Fins i tot conscient de la perillositat del volcà, Trump agraeix a la dona el seu «sacrifici», ja que contribuirà a «reiniciar l'economia». La seqüència metafòrica narrativa d'aquesta vinyeta rebutja les accions de Trump, si entenem que la seua responsabilitat és cuidar de la nació americana, i també deslegitima la subordinació del benestar social a la supervivència econòmica del país perquè aquesta última es presenta textualment com la justificació dels seus actes.

Crítiques similars a la gestió política s'observen a Espanya en la descripció metafòrica de la pandèmia com una partida d'escacs (figura 3) en la qual els sanitaris i treballadors essencials són els peons als quals se sacrifica perquè sobrevisquen la resta de peces: polítics, exèrcit, i Unió Europea (Manel Fontdevila, *El Diario*, 10/04/2020).

La conceptualització metafòrica del virus en l'àmbit polític s'ha utilitzat per a criticar la gestió de la pandèmia i també la creixent polarització política en diferents ubicacions geogràfiques. A Espanya, entre els exemples,

es pot assenyalar la conceptualització visual del virus com un animal en l'escorxador en el qual dos carnissers, els trets físics dels quals s'assemblen als del líder del partit d'extrema dreta Vox, Santiago Abascal, i als del president del Partit Popular, Pablo Casado, estan preparant l'especejament per a poder «aprofita[r] tot». En les parts de l'animal-virus podem veure referències

als argumentaris utilitzats en el debat polític sobre la gestió de la pandèmia amb paraules com ara «assassins», «la pagueta», «feixistes» o «dictatorials», entre altres (Manel Fontdevilla, *El Diario*, 20/04/2020). Aquestes paraules reproduïxen alguns dels arguments utilitzats pels dos polítics per a criticar altres partits i fan referència a algunes mesures

preses pel Govern, com l'aprovació de l'Ingrés Mínim Vital, prestació dirigida a previndre la pobresa i l'exclusió social en el context de la pandèmia, que Abascal va qualificar despectivament de *pagueta*. En aquest context, la paraula *aprofitar* funciona com a mecanisme d'avaluació i deslegitimació de l'activitat política dels dos partits de dreta.

El mateix tipus de deslegitimació subjau als processos de reinversió metafòrica, o inversió entre els dos

«En les vinyetes es mostra no sols la realitat del virus sinó també una avaluació de la gestió política de la pandèmia»

dominis que generen una metàfora (Deane, 1993). Aquest procés comporta que siga el virus el que s'utilitza com una metàfora per a descriure l'activitat política durant la pandèmia. Hi ha casos en els quals s'equipara Donald Trump amb el coronavirus (Dave Whamond, *Caglecartoons.com*, 24/05/2020; Kevin Siers, *The Charlotte Observer*, 22/06/2020; Manel Fontdevila, *El Diario*, 26/07/2020) i, per tant, les conseqüències de les seues decisions a l'efecte del virus. D'igual manera, partint de la representació esquemàtica i pictòrica del coronavirus com un ens redó amb puntes, aquestes últimes es reconfiguren visualment per a activar la referència als processos d'acusació política (Luo Jie, *China Daily*, 10/04/2020) o a les diferents decisions preses durant la pandèmia, com els confinaments, obertures, tancaments i reobertures (Paresh, *China Daily*, 27/07/2020). Partint de l'avaluació negativa del virus veiem que es transfereixen aquests trets a l'activitat política a través d'una combinació conceptual de metàfores (la política com un virus) i metonímies (les decisions polítiques com les puntes del coronavirus) deslegitimant així no sols el joc polític com una oposició entre adversaris, sinó també els canvis i indecisions constants en la gestió política de la pandèmia.

«Les metàfores no sols tenen un valor explicatiu, sinó que a més comporten una clara càrrega ideològica i són fàcilment manipulables»

■ METÀFORA I SOCIETAT, EL RECONeixEMENT DEL TREBALL ESSENCIAL

La identificació dels participants que s'oposen en diferents reelaboracions d'una mateixa metàfora permeten comprendre la variació en la càrrega avaluativa d'aquesta, ja que depèn del coneixement compartit. Així, mentre que l'oposició esmentada a dalt entre polítics i societat en una partida d'escacs serveix per a deslegitimar la gestió política, quan són els sanitaris els que s'enfronten a un estira-i-arrotonsa amb el coronavirus —una vegada més personalitzat—, la metàfora adquireix una càrrega positiva i legítima i aplaudeix les accions individuals i col·lectives del personal sanitari per a intentar acabar amb el virus (Miki i Duarte, *Diario de Sevilla*, 12/03/2020). Altres usos metafòrics que s'han trobat per a emfatitzar el reconeixement als treballadors essencials (Llopis-García, 2020a), principalment els sanitaris, han estat la seua conceptualització com a àngels (Angel Boligan, *El Universal*, 13/05/2020) o superherois (Javi Salado, 24/03/2020; Jeff Koterba, *Caglecartoons.com*, 26/03/2020; Dave Whamond, *Caglecartoons.com*, 26/03/2020; Miki i Duarte, *Diario de Sevilla*, 28/03/2020) (figura 4).

Particularment interessants són els usos metafòrics combinats amb referències intertextuals, que emfatitzen

Figura 4. La metàfora adquireix una càrrega positiva quan són els sanitaris els que s'enfronten a un estira-i-arrotonsa amb el coronavirus. Així, altres usos metafòrics que s'han trobat per a emfatitzar el reconeixement als treballadors essencials, principalment els sanitaris, han estat la seua conceptualització com a àngels o superherois. A dalt, vinyeta de Miki i Duarte publicada en el *Diario de Sevilla* el passat 28 de març de 2020.

el valor contextual i del coneixement compartit a l'hora d'interpretar una metàfora. A tall d'exemple, podem trobar la conceptualització dels sanitaris com quixots en el context espanyol (Idígoras i Pachi, *El Mundo*, 14/03/2020; Puebla, *ABC*, 29/07/2020), o la referència a la boxa en el context nord-americà. Aquest últim exemple il·lustra no sols la importància de la intertextualitat sinó també el seu caràcter multimodal. En la vinyeta d'Ángel Boligan (*El Universal*, 25/05/2020) titulada «KOVid19» veiem un investigador caracteritzat com un boxador amb màscara, recolzat en les cordes del ring i que té no sols els seus guants de boxa sinó que mira també per un microscopi. Aquesta caracterització contribueix a equiparar metafòricament els boxadors als sanitaris o científics. A més, l'adaptació del nom del virus amb KO en majúscules activa també el marc de la boxa i perfila als sanitaris i les seues accions, o els científics i la buscada vacuna, com els guanyadors desitjats del combat.

■ A MANERA DE RESUM

La COVID-19 va irrompre en les nostres vides al març i ens trobem en una situació no sols difícil d'entendre per a la ciutadania sinó també complicada d'explicar en el discurs públic. Entre altres canvis en el llenguatge, els lingüistes han detectat també un creixent ús de metàfores per a explicar una realitat fins ara desconeguda (Lawson, 2020). L'anàlisi de les vinyetes recollit en aquest text mostra la gran creativitat metafòrica, que es veu exemplificada en l'ús d'imatges com ara ones, tsunamis, ocells o virus antropomorfitzats i que mostra la seua funció com a mecanisme d'avaluació de la realitat. Així doncs, veiem que diversos usos metafòrics perfilen diferents aspectes i activen emocions diferents. Per exemple, la caracterització dels sanitaris com àngels, superherois o boxadors contribueix a legitimar la importància d'aquest col·lectiu durant la pandèmia. Per contra, la referència al virus per a parlar de l'activitat política, la personalització del mateix virus o l'activació de marcs de la naturalesa s'han utilitzat per a criticar l'activitat política, així com els problemes sorgits en la gestió de la pandèmia. Aquests exemples permeten, doncs, comprendre el poder mobilitzador de la metàfora i contribueixen a aprofundir en la necessària reflexió crítica sobre els processos de comunicació pública i la seua adaptabilitat a diferents contextos. ☺

REFERÈNCIES

- Ceccarelli, L. (2020). COVID-19: Les metàfores de la pandèmia, *Mètode*, 105, 9. Consultat en <https://metode.cat/revistes-metode/opinio/especial-covid-19/covid-19-les-metafores-de-la-pandemia.html>
- Deane, P. D. (1993). On metaphoric inversion. *Metaphor and Symbolic Activity*, 8(2), 111–126. doi: [10.1207/s15327868ms0802_3](https://doi.org/10.1207/s15327868ms0802_3)
- Domínguez, M. (2014). Einstein versus neutrinos: The two cultures revisited with the media coverage of a scientific news item in cartoons. *Science Communication*, 36(2), 248–259. doi: [10.1177/1075547012472685](https://doi.org/10.1177/1075547012472685)
- Domínguez, M. (2015). On the origin of metaphors. *Metaphor and Symbol*, 30, 240–255. doi: [10.1080/10926488.2015.1049858](https://doi.org/10.1080/10926488.2015.1049858)
- Filardo-Llamas, L. (2020a, 4 de juny). Metàforas del coronavirus. [Arxiu de vídeo]. Consultat el 15 de setembre, 2020, en <https://www.youtube.com/watch?v=ANPTgkFR28&t=2s>
- Filardo-Llamas, L. (2020b, 15 de setembre). No es lo mismo estar en guerra que remar juntos: La importancia de las metáforas sobre COVID-19. *The Conversation*. Consultat el 16 de setembre, 2020, en <https://theconversation.com/no-es-lo-mismo-estar-en-guerra-que-remar-juntos-la-importancia-de-las-metaforas-sobre-covid-19-144337>
- Flusberg, S. J., Matlock, T., & Thibodeau, P. H. (2018). War metaphors in public discourse. *Metaphor and Symbol*, 33(1), 1–18. doi: [10.1080/10926488.2018.1407992](https://doi.org/10.1080/10926488.2018.1407992)
- Forceville, Ch. (2020). *Visual and multimodal communication. Applying the relevance principle*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Forceville, Ch. & Urios-Aparicio, E. (Eds.). (2009). *Multimodal metaphor*. Berlín, Nova York: Mouton de Gruyter.
- Garrido Díaz, S. (2020, 1 d'abril). Esto no es una guerra y la metáfora ya no vale. *El Diario*. Consultat el 12 de setembre, 2020, en https://www.eldiario.es/opinionsocios/guerra-metaphora-vale_132_1218166.html
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: Chicago University Press.
- Lawson, R. (2020, 28 d'abril). Coronavirus has led to an explosion of new words and phrases – and that helps us cope. *The Conversation*. Consultat el 12 de setembre, 2020, en <https://theconversation.com/coronavirus-has-led-to-an-explosion-of-new-words-and-phrases-and-that-helps-us-cope-136909>
- Llopis-García, R. (2020a, 21 de maig). #ReframeCovid – Más abrazos y menos guerra [entrada de blog]. Consultat en <https://reyesllopisgarcia.com/blog/2020/5/21/reframecovid-mas-abrazos-menos-guerra>
- Llopis-García, R. (2020b, 2 de juny). #ReframeCovid – Monsters and machines in the time of corona [entrada de blog]. Consultat en <https://reyesllopisgarcia.com/blog/2020/6/2/reframecovid-monsters-and-machines>
- Martí, F. (2020, 5 d'octubre). Radar covid. Consultat en la web *Humor fresco del día*: <https://ferranhumor.wordpress.com/>
- Olza, I. (2020). #ReframeCovid. Consultat el 9 de setembre de 2020 en <https://sites.google.com/view/reframecovid/home?authuser=0>
- Sánchez, P. (2020, 28 de març). El presidente del Gobierno anuncia la suspensión de las actividades no esenciales. Consultat en https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Paginas/2020/28032020_noesenciales.aspx
- Semino, E. (2008). *Metaphor in discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tisdall, S. (2020, 21 de març). Lay off those war metaphors, world leaders. You could be the next casualty. *The Guardian*. Consultat en <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/mar/21/donald-trump-boris-johnson-coronavirus>
- Villarroya, M. A. (2020, 20 de març). Roda de premsa posterior a la reunió del Comitè de Gestió Tècnica del Coronavirus. Consultat en <https://www.lamoncloa.gob.es/multimedia/galeriasfotograficas/covid19/Paginas/200320-tecnicos-coronavir.aspx>
- Wicke, P., & Bolognesi, M. (2020). Framing COVID-19: How we conceptualize and discuss the pandemic on Twitter. *ArXiv*. Consultat en <https://arxiv.org/abs/2004.06986>
- AGRAÏMENTS: L'article forma part dels projectes CODISCO (FFI2017-85227-R) finançat pel MINECO i STANCEDISC (PGC2018-095798-B-I00) finançat per l'Agència Estatal d'Investigació.

LAURA FILARDO-LLAMAS. Professora titular en Llengua i Lingüística Anglesa en el Departament de Filologia Anglesa de la Universitat de Valladolid (Espanya). La seua àrea principal d'investigació és l'anàlisi crítica del discurs des del prisma de la lingüística cognitiva. El seu interès principal radica en l'explicació de la construcció discursiva dels conflictes polítics i culturals i la (des)legitimació discursiva de les accions polítiques. ✉ Laura.filardo@uva.es